

מהספרים הטובים ביותר שנכתבו אי פעם

מאת יחיעם פדן

כמעט עשר שנים אחרי שנדפס ספרה על הפרחחית העומדת ברשות עצמה, פיפי לונגסטרוםפ (פיפי=צפצוף [ארוך, על כולם ועל הכול], לונגסטרוםפ=גרב ארוך [ומשתלשל]), כתבה אסטריד לינדגרן את הנפלא בספריה, מיו, מיו שלי. אין ספק שהספר עורר תשומת לב מיידית, ובוודאי גם תורגם (לעברית הגיע רק ב-1966 בזכות דניאל נחשול ממעגן מיכאל). כל מי שקרא בו היה חייב להבחין ביכולתה המופלאה של לינדגרן כמספרת ובשליטתה בסגנון הפיוטי המיוחד השוזר אגדה עם סיפור הרפתקאות. זהו סיפורו של בו היתום, שאינו מאושר אצל המשפחה שאימצה אותו. דודה אדלה ודוד סיקסטן מרבים לנזוף בו, ובתחילת הסיפור הוא יושב על ספסל בפארק ומהרהר באנשים הטובים – חברו פֶּנְקָה, מוכרת התפוחים, סוס זקן... מכאן הוא ממריא לארץ-מרחקים הירוקה, שבה מתברר לו שהוא הנסיך מיו ושיש לו סוס מעופף, מירמיס; אבל במקום להתבטל כראוי לנסיך עם חברו יום-יום – בן דמותו של בנקה – מוטלת עליו משימה קשה: להציל מציפורני אביר הברזל קטו את הילדים שחטף. עוצמת הכתיבה של אסטריד לינדגרן עוברת גם בתרגומים לאנגלית ולעברית, וכנראה גם לשפות אחרות. המצאות הדמיון חוזרות ומדהימות אותנו בקרבתן לחומרי האגדות ובמקוריותן גם יחד. מיו הוא סיפור גבורה נפלא ממש כמו שהוא אגדה-פנטזיה שובת לב ויותר מכול הוא מופת של פיוט. בעיני הוא מהספרים הטובים ביותר שנכתבו אי פעם.

עד למועד כתיבתו של מיו מיעטה המחברת לגעת בפנטזיה. בצד סיפוריה על פיפי (בשלושה המשכים; בעברית היא נקראת גילגי או בילבי, ארץ-גרב או ברך גרב) היו לה סיפורים בלשיים (על קאלה בלומקוויסט), וגם סיפור מרגש, רסמוס והנודד: סיפור נטול פנטזיה על רסמוס היתום הבורח מבית היתומים ומתחבר לקבצן חסר בית, ועוד. אפשר לראות בקרלסון המעופף משהו מהפנטזיה, אבל זה לא אותו הדבר. גם מאז מיו לא הרבתה אסטריד לינדגרן לכלול פנטזיה בספריה – עד 1973, כשראה אור ספרה המצוין האחים לב ארי.

שופטי פרס אנדרסן, שהעניקו לה את הפרס החשוב הזה ב-1958, שקלו מן הסתם גם את תרומת פיפי החופשייה-מדי – אבל אין ספק שעוצמת הכתיבה של מיו הממה אותם כליל. יש בכך משהו ייחודי, מכיוון שכל הפרסים – האחד שקדם לה, לאלינור פרז'ן, וכל אלה שבאו אחר כך – הוענקו לסופרים על מכלול ספריהם שתורגמו לשפות שונות. אם נאמין כי השופטים סברו שספר מושלם כמו מיו, מיו שלי נולד רק פעם בחיים היצירתיים של סופר, ייתכן שהשוו אותה ליוצרים אחרים שעשו להם שם בזכות ספר יחיד. בהם, למשל, פיליפה פירס (1920-2006) עם גן החצות של תום: או הופעת ילדת הגבעות של הסופרת האמריקאית אלואיז מקגרו (1915-2000) רק לקראת סוף חייה – והיו לה כמה ספרים טובים לפני כן; הוא הדין בספר הנפלא מינוש של הסופרת ההולנדית אנני מ"ג שמידט (1911-1995), כלת פרס אנדרסן ב-1988; וכך גם לויס לוֹנְרִי, שכרכי סדרת אנסטסיה שלה (1979-1995) קדמו ברובם לכתיבת מונה מספר לכוכבים המופתי (1989), המספר על שתי ילדות בדנמרק בימי הכיבוש הנאצי.

אסטריד לינדגרן כתבה כמעט מאה ספרים; בערך שלישי מהם תורגמו לעברית. במהלך חייה הוענקו לה ארבעים ושמונה פרסים ספרותיים, ואילו היום יש פרס על שמה: בין השאר זכו בו מוריס סנדק (ארץ יצורי הפרא) מארצות הברית ופיליפ פולמן (המצפן הזהוב) מבריטניה. כן זכה בו מכון תאמר לחינוך קהילתי ברשות הפלשתינאית (שהקימו בת קוטאב ומוניר פאשה בשנת 1989 למען קידום החינוך בקרב ילדים ונוער, והוא פועל מרמאללה).